

Streszczenie rozprawy doktorskiej

METODY WSKAŹNIKOWE W ZARZĄDZANIU ZRÓWNOWAŻONYM ROZWOJEM TURYSTYKI W AGLOMERACJI MIEJSKIEJ

INDICATIVE METHODS IN MANAGING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM IN URBAN
AGGLOMERATIONS

Autor:

mgr Anna Królikowska-Tomczak

Promotor:

dr hab. Olgierd Lissowski

Promotor pomocniczy:

Dr Paulina Kubera

Turystyka jest uznawana za jeden z najbardziej dochodowych i dynamicznie rozwijających się sektorów gospodarki w skali świata. Efekty jej rozwoju można postrzegać przez pryzmat zmian w obszarach: ekonomicznym, społecznym, kulturowym i przyrodniczym miejsc docelowych turystyki. W każdym z tych obszarów można wskazać zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki jej rozwoju. Wskazane obszary odzwierciedlają filary koncepcji zrównoważonego rozwoju, która według wielu autorów powinna znaleźć zastosowanie w planowaniu rozwoju turystyki. W początkowej fazie rozwoju badań nad zrównoważonym podejściem do zarządzania turystyką (czy w równoległym ujęciu: nad turystyką zrównoważoną) najczęściej podejmowano ten temat w kontekście obszarów przyrodniczych. Wraz ze wzrostem liczby badań w obszarze zrównoważonego rozwoju turystyki oraz intensyfikacją ruchu turystycznego, perspektywa ta zaczęła się poszerzać. W ostatnim dziesięcioleciu, wraz z dynamicznym postępem urbanizacji, rozwija się trend turystyki miejskiej/turystyki w miastach.

Przedmiotem pracy jest zastosowanie metod wskaźnikowych w monitoringu i strategicznym zarządzaniu zrównoważonym rozwojem turystyki w wielkomiejskich aglomeracyjnych destynacjach turystycznych, stanowiących docelowe obszary turystyki przyjazdowej. Miasta i ich funkcjonowanie leżą w centrum zainteresowania ich mieszkańców (większości światowej populacji) i turystów, którzy zdecydują się je odwiedzić (UNWTO 2014). Według szacunków European Cities Marketing w latach 2010–2014 liczba odwiedzających destynacje miejskie wzrosła o 58%, osiągając poziom 20% wartości całego ruchu turystycznego (UNWTO 2015). Tak intensywny rozwój turystyki ma istotny wpływ na funkcjonowanie miast i zmiany zachodzące w tkance miejskiej. W coraz większej liczbie przypadków, niekontrolowany i niezrównoważony rozwój turystyki doprowadził do konfliktów między społecznościami lokalnym a turystami. Coraz wyraźniej zwraca się uwagę, zarówno w badaniach naukowych, jak i w praktykach administracyjnych, na konieczność odnoszenia koncepcji zrównoważonego rozwoju turystyki obszarów miejskich. W literaturze polskiej i zagranicznej od lat toczy się dyskusja na temat koncepcji turystyki zrównoważonej. Część autorów poddaje (Liu 2010; Buckley 2012), podnosząc niekoherencję definicyjną, brak efektywnych przykładów operacjonalizacji czy metod pomiaru zrównoważonego rozwoju turystyki, które w konsekwencji przesądzą o tym, że „koncepcja

turystyki zrównoważonej bardziej przypomina luźny zestaw poglądów filozoficznych niż ukształtowaną koncepcję, nadającą się do stosowania w praktyce” (Kowalczyk 2010). Wynikiem powyższych obserwacji, popartych systematyczną analizą literatury przedmiotu, obserwacją branży (współpraca z lokalną organizacją turystyczną) oraz przeglądem dokumentów strategicznych związanych z zarządzaniem turystyką w miastach (polskich i zagranicznych), zdiagnozowano istotną, ogólną lukę badawczą, którą można sformułować, jako niewystarczający z punktu widzenia potrzeb zarządzania poziom operacjonalizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju turystyki dla aglomeracji miejskich. W celu częściowego wypełnienia tej luki w zakresie podjętych badań, za główny cel pracy obrano opracowanie w oparciu o założenia i metodologię Europejskiego Systemu Wskaźników Turystycznych, zestawu narzędzi do zrównoważonego zarządzania ośrodkami turystycznymi (European Tourism Indicators System, Toolkit for Sustainable Destinations) ramowego systemu wskaźników pomiaru zrównoważonego rozwoju turystyki dla polskich aglomeracji miejskich (metropolii średniej wielkości), nadającego się do elastycznych dostosowań i rozszerzeń uwzględniających specyfikę konkretnych destynacji.

Praca składa się z sześciu rozdziałów.

W rozdziale I „Przesłanki podjęcia tematu pracy i podstawowe zagadnienia metodologiczne” przyporządkowano poszczególne metody i techniki etapom pracy. Ponadto rozwinięto temat stanu wiedzy w obszarze badawczym i luki badawczej, uzasadniono podjęcie tematu oraz w szczegółowym wymiarze przedstawiono założenia i cykl realizacji pracy.

W rozdziale II „Zrównoważony rozwój w turystyce – ujęcia teoretyczne” przedstawiono charakterystykę kluczowych zagadnień związanych z rozwojem turystyki w XXI wieku (stan obecny, dynamikę i perspektywy rozwoju turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki w miastach, korzyści i zagrożeń rozwoju turystyki w różnych obszarach, m.in. podjęto temat turystyki w mieście, jako zarzewia konfliktu między społecznością lokalną a turystami).

W rozdziale III „Miasto jako obiekt zrównoważonego zarządzania turystyką” przedstawiono charakterystykę współczesnych modeli planowania i zarządzania aglomeracją miejską w odniesieniu do koncepcji zrównoważonego rozwoju. Szczególną uwagę poświęcono meta koncepcji – smart city.

W rozdziale IV „Metody wskaźnikowe jako narzędzie zarządzania zrównoważonym rozwojem turystyki” poruszono dwa główne wątki: koncepcji zarządzania strategicznego w turystyce i odniesienia jej do zarządzania turystyką w Polsce oraz charakterystyki międzynarodowych systemów wskaźnikowych zarządzania zrównoważonym rozwojem turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem ETIS, który stanowił punkt wyjścia do podjęcia badań w obszarze wybranym na temat rozprawy.

Rozdział V pozostaje w silnym związku z poprzednim rozdziałem. Rozwija wątek zarządzania strategicznego w turystyce przy użyciu systemów wskaźnikowych. Analizie zostały poddane dokumenty strategiczne dotyczące rozwoju turystyki w polskich miastach i regionach oraz dokumenty ponadnarodowe, mające stanowić punkt odniesienia. Celem rozdziału było porównanie założeń i wskaźników zastosowanych w dokumentach strategicznych oraz wskazanie wzajemnej przystawalności parametrów wskaźnikowych w strategiach do parametrów ETIS. Równoległym i równie istotnym celem po-stawionym na tym etapie jest opracowanie zindywidualizowanego zestawu wskaźników pomiaru zrównoważonego rozwoju turystyki dla Poznania na bazie

ETIS, który jest wynikiem analizy międzynarodowych systemów wskaźnikowych (ETIS, UNWTO, MITOMED, EUROSTAT, GSTC) oraz dokumentów strategicznych wiążących dla rozwoju turystyki w polskich miastach i regionach.

W rozdziale VI przedstawiono wyniki trzech procesów badawczych. Zweryfikowano opinie turystów polskich i zagranicznych w kontekście wpływu wybranych aspektów zrównoważonego rozwoju na atrakcyjność obszaru docelowego turystyki. Przeprowadzono również badanie wśród mieszkańców w obszarze znaczenia rozwoju turystyki dla miasta, z uwzględnieniem założeń koncepcji zrównoważonego rozwoju. Ostatni etap stanowiła ewaluacja systemu wskaźników w opinii ekspertów. Element podsumowania zebranych wyników oraz wcześniejszych studiów literaturowych, analizy dokumentów, desk research stanowi zaproponowany model zarządzania zrównoważonym rozwojem turystyki w aglomeracji miejskiej.

Podsumowujące refleksje oraz wytyczne dotyczące dalszych badań zawarto w zakończeniu.

Teoretyczna strona pracy wymagała odniesień do kilku obszarów tematycznych: turystyki i turystyki zrównoważonej, koncepcji rozwoju zrównoważonego i celów rozwoju zrównoważonego, modeli planowania i zarządzania miastem, zarządzania strategicznego oraz kompilacji powyższych obszarów – zarządzania turystyką w mieście.

Praktyczna strona pracy obliguje do przeglądu dokumentów strategicznych: celem poszerzenia perspektywy analizie poddane zostały dokumenty strategiczne o znaczeniu ponadnarodowym, narodowym, regionalnym i lokalnym.

Przedstawiona rozprawa ma charakter teoretyczno-aplikacyjny z ilustracją empiryczną. Stanowi studium eksploracyjno-opisowe, w którym zastosowano wiele metod i technik badawczych, zmierzając do rozwiązania problemu badawczego przez zastosowanie różnych podejść. Zastosowaną w pracy strategię badawczą można sklasyfikować jako triangulację metod w sensie zastosowania dwóch lub większej liczby metod badawczych, a następnie porównywaniu i łączeniu wyników (Stańczyk 2015). Zależnie od interpretacji, w niniejszej pracy triangulacja jest podejściem przekrojowym – nie dotyczy jednego zbioru danych (triangulacja analizy danych), ale procesu wdrażania różnych metod realizacji szczegółowych zadań badawczych w celu weryfikacji hipotezy głównej.

Bibliografia:

1. Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: research and reality. *Annals of Tourism Research*, Vol. 39, No. 2, 528–546.
2. Kowalczyk, A. red. (2010). *Turystyka Zrównoważona*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
3. Liu, Z. (2003). Sustainable tourism development: a critique. *Journal of Sustainable Tourism*, 459–475
4. Stańczyk, S. (2015). Triangulacja – łączenie metod badawczych i urzeczelnianie badań. W: *Podstawy metodologii badań w naukach o zarządzaniu*, red. W. Czakon, Warszawa: Oficyna A Wolters Kluwer business, 243–265)